

Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
ul. Wiejska 6/8
00-902 Warszawa

PETYCJA

Na podstawie art. 63 Konstytucji RP oraz art. 2 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach (t.j. Dz. U. z dnia 13 kwietnia 2018 r., poz. 870), wnoszę w interesie publicznym petycję z prośbą, aby Senat RP przeprowadził analizę oraz włączył do swoich prac w celu procedowania projektu ustawy o ochronie działalności rolniczej i Rzeczniku Rolników, który przedkładam w załączeniu.

UZASADNIENIE

1. Ustawa ma być w założeniu kompleksowym aktem prawnym, regulującym podstawowe zagadnienia dotyczące działalności rolniczej i jej ochrony, statusu prawnego gospodarstw rolnych, i wykonywania zawodu rolnika.

W zamierzeniu projektodawcy **regulacje zawarte w ustawie miałyby w przyszłości być wprowadzone do części ogólnej planowanego Kodeksu rolnego**, regulującego kompleksowo materię prawną dotyczącą działalności rolniczej.

Ustawa nie przewiduje zmian w przepisach innych ustaw, natomiast wprowadza zasadę, że jej **przepisy nie naruszają przepisów innych ustaw o ile nie są z nią sprzeczne**, natomiast w razie kolizji przepisów innych ustaw z przepisami ustawy stosuje się przepisy ustawy.

2. Z uwagi na wagę i znaczenie projektowanej ustawy poprzedza ją **preambuła**, wyrażająca wdzięczność i szacunek dla pracy rolników i podkreślająca społeczną i gospodarczą rolę rolnictwa, a także wyzwania przed nim stojące.

3. Projektowana ustawa określa **zadania państwa w odniesieniu do rolnictwa**, z uwzględnieniem celów Wspólnej Polityki Rolnej UE zapisanych w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej a także zadań stanowiących treść krajowej polityki rolnej. Projektowane przepisy obejmują zadania zarówno władz rządowych jak i samorządowych, przy czym zadania samorządu dotyczą głównie ochrony rolnictwa w ramach gospodarki przestrzennej a także w zakresie organizacji rynków lokalnych dla sprzedaży bezpośredniej produktów rolnych.

Ważne jest też zobowiązanie państwa do **ochrony rolników przed nieuczciwymi praktykami handlowymi** zdefiniowanymi tu stosownie do dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/633 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych w relacjach między przedsiębiorcami w łańcuchu dostaw produktów rolnych i spożywczych.

Projekt zawiera też wskazanie kilku najbardziej typowych **zabronionych praktyk handlowych** w stosunku do gospodarstw rolnych, zastrzegając ich niewyczerpujący charakter i wskazując na możliwość określenia w odrębnych przepisach szerszej listy tych praktyk.

4. Projekt przewiduje utworzenie **Obserwatorium Cen Produktów Rolnych**, monitorującego rynki rolne. Określenie zasad organizacyjnych delegowano do rozporządzenia Ministra Rolnictwa, powierzając mu ponadto powoływanie i odwoływanie członków Obserwatorium. Potrzeba utworzenia takiego Obserwatorium jest oczywista w sytuacji nieomal permanentnych zjawisk kryzysowych na rynku i potrzeby pogłębionej analizy tych zjawisk. Na potrzebę stworzenia takiego Obserwatorium pośrednio wskazuje też w swoich rekomendacjach Unia Europejska, chodzi tu w szczególności o Komunikat KE z 23 marca 2022 roku dot. bezpieczeństwa żywnościowego w kontekście rosyjskiej agresji na Ukrainę.

5. W projekcie przypomniana też została **zasada preferencji dla obszarów wiejskich** w polityce spójności (art. 174 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej), zasada ta powinna być dla państwa wskazówka w kształtowaniu polityki krajowej zmierzającej do wyrównywania warunków życia na wsi i w mieście.

6. Projekt zawiera też zobowiązanie do **wspierania różnych form zrzeszania się rolników** w celu wzmocnienia ich potencjału gospodarczego i pozycji rynkowej. Chodzi tu o **spółdzielnie, rolnicze grupy producenckie i inne formy zrzeszeń**. Sformułowana została zasada, że przynależność gospodarstwa rolnego do takich zrzeszeń nie może go wykluczać z jakiegokolwiek formy wsparcia przewidzianej dla indywidualnie prowadzonych gospodarstw rodzinnych, np. w zakresie dopłat bezpośrednich czy płatności na rzecz młodych rolników.

7. W projekcie zawarta jest też definicja działalności rolniczej (odwołano się tu do definicji z prawa UE) także **podstawowe zasady ochrony działalności rolniczej**, między innymi prawo rolnika do niezakłóconego prowadzenia działalności rolniczej czy też ochronę działalności rolniczej w procesach inwestycyjnych realizowanych na gruntach rolnych. Chodzi o to, żeby rolnik miał pewność gospodarowania wtedy, gdy na gruntach rolnych a także w zabudowania gospodarskich prowadzi zgodną z prawem działalność rolniczą.

8. Jest tu ponadto zawarta zasada, że wszelkie odszkodowania dla rolników, związane z wywłaszczeniami, mają **w pełni rekompensować rolnikom nie tylko utracony grunt ale też koszty niezbędne do odtworzenia działalności rolniczej w innym miejscu**. Podkreślony tu też został obowiązek władz publicznych by rolnikowi zapewnić w takich sytuacjach możliwość odpowiedniej wymiany gruntów.

9. Ważnym rozwiązaniem jest **ochrona pomocy sąsiedzkiej**, która odgrywa ważną rolę, zwłaszcza w zakresie korzystania z maszyn rolniczych. Wprowadzona została zasada, że taka pomoc, także odpłatna, świadczona przez rolnika innemu rolnikowi traktowana jest jak praca we własnym gospodarstwie i nie powoduje zobowiązań podatkowych czy w zakresie ubezpieczenia społecznego.

10. Uwzględnione też zostały przepisy gwarantujące rolnikom możliwości prowadzenia **przyzagrodowego chowu zwierząt** w niewielkiej liczbie i na własny użytek, bez uciążliwych restrykcji związanych z rejestrowaniem tych zwierząt, w szczególności odsyłając jednak do odrębnych przepisów, które według wiedzy wnioskodawców są przygotowywane przez rząd

11. Projekt określa **definicję gospodarstwa rolnego** (zgodna z definicją z kodeksu cywilnego) a także definicję gospodarstwa rodzinnego, ograniczając je do gospodarstw do 300 ha, co jest zgodne z dotychczasową regulacją zawartą w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego.

Ważną zmianą jest **upodmiotowienie gospodarstwa rolnego i rzeczywiste określenie jego natury jako przedsięwzięcia rodzinnego**. W tym celu projekt przewiduje możliwość wspólnego kierowania

gospodarstwem przez osoby bliskie, ale tylko wtedy gdy rodzina dobrowolnie porozumie się w sprawie wspólnego prowadzenia gospodarstwa. To ułatwi rodzinom rolniczym pełne uczestnictwo w prowadzeniu gospodarstwa, dokonywanie różnych transakcji związanych z jego prowadzeniem, jak również spowoduje, że młodym rolnikiem, uprawnionym do korzystania z uprawnień przewidzianych dla młodych rolników w zakresie korzystania z funduszy UE może być nie tylko młody rolnik kierujący gospodarstwem ale również młody rolnik, który w ramach rodzinnego porozumienia takim gospodarstwem współkieruje. Takie podejście w pełni realizuje koncepcję gospodarstwa rodzinnego. Takie podejście pozwala też uniknąć bardzo niesprawiedliwej sytuacji, gdy z powodu zmian właścicielskich w gospodarstwie (np. śmierci dotychczasowego właściciela) następcy są pozbawieni praw związanych z wcześniejszym prowadzeniem gospodarstwa, na przykład do odszkodowań z tytułu suszy czy świadczeń pomocowych związanych ze zwalczaniem chorób zwierząt. Określona jest też definicję osób bliskich, bazująca na obecnej regulacji zawartej w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego ale rozszerzając ją o powinowatych drugiego stopnia, których obecna regulacja nie obejmuje.

12. W projektowanych przepisach jest też przewidziane **pierwszeństwo dla gospodarstw rodzinnych w dostępie do przewidzianych dla gospodarstw rolnych środków pomocowych**, zarówno unijnych jak i krajowych, co jest zgodne z konstytucyjną zasadą że gospodarstwa rodzinne stanowią podstawę ustroju rolnego państwa.

Poza tym, uwzględniając istniejące w tym zakresie regulacje wynikające z prawa unijnego, projekt przewiduje też możliwość preferencji w dostępie do funduszy pomocowych dla małych i średnich gospodarstw rolnych, pozostawiając otwartą kwestię zdefiniowania wielkości tych gospodarstw.

13. Projektowana ustawa reguluje kwestie związane ze statusem rolnika. **Definiuje się rolnika jako osobę prowadzącą działalność rolniczą**, niezależnie czy ta osoba jest właścicielem, posiadaczem samoistnym czy tylko dzierżawcą gospodarstwa rolnego. Warunkiem jest by ta osoba kierowała lub współkierowała gospodarstwem

W projektowanych przepisach zawarta jest też **definicja młodego rolnika**, uwzględniając potrzeby w zakresie prawa Unii Europejskiej a także istniejące obecnie regulacje w tym zakresie. Maksymalny wiek młodego rolnika to 40 lat.

Jest też zadekretowana zasada, że **dostęp do środków dla młodych rolników nie wymaga wyłącznego kierowania gospodarstwem przez młodego rolnika, wystarczy współkierowanie**, gdy na przykład młody następca pracuje w gospodarstwie swoich rodziców i dopiero w przyszłości przejmie od nich gospodarstwo. Wszystko to oczywiście zakłada zgodne porozumienie w ramach rodzin rolniczych.

Projekt wprowadza też ramową definicję rolnika aktywnego, zgodną ze stosowną definicją zawartą w prawie unijnym, z możliwością jej doprecyzowania i modyfikowania w odrębnych przepisach krajowych. Nie narusza to aktualnej bardzo ogólnej definicji rolnika aktywnego zawodowo zawartej w Krajowym Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027.

14. Projektowana ustawa reguluje kwestie związane z uprawnieniami do nabywania gospodarstw lub nieruchomości rolnych powyżej 1 ha, utrwalając obowiązującą zasadę że **nabywcą może być tylko rolnik**. Przepisy projektu nie naruszają obecnych regulacji zawartych w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego, poza jednym wyjątkiem – usuwa możliwość nabywania przez nie-rolników gospodarstw czy nieruchomości rolnych w ramach egzekucji sądowej czy administracyjnej.

Przepisy przewidują też możliwość uzależnienia nabywania nieruchomości rolnych od wymogu prowadzenia tego gospodarstwa przez określony czas a także od określonego miejsca zamieszkania, co jest potwierdzeniem obecnych uregulowań.

Jest też wprowadzone pojęcie nowego rolnika, czyli osoby, która nie jest rolnikiem, ale ma kwalifikacje zawodowe by nim być. Taka osoba też może być nabywcą gospodarstwa rolnego lub nieruchomości rolnej.

Przewidziane w przepisie zasady nabywania nieruchomości rolnych obejmują też dzierżawy nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa.

Od wymogu, że nabywca nieruchomości rolnej lub gospodarstwa może być tylko rolnik zwolniony jest obrót nieruchomościami między osobami bliskimi, w drodze darowizny lub dziedziczenia. Chodzi o to, żeby prawo nie ingerowało tu w rodzinne porozumienia.

15. Zważywszy, że znaczna część rolników prowadzi działalność rolniczą na gruntach dzierżawionych w sposób nieformalny i ci rolnicy nie mają wystarczającej pewności i stabilności swojej działalności a także mają ograniczone możliwości korzystania z funduszy pomocowych unijnych i krajowych w odniesieniu do dzierżawionych gruntów - **projekt zmierza do wprowadzenia zasady formy pisemnej dzierżaw oraz rejestracji umów dzierżawy** w rejestrze gospodarstw rolnych prowadzonym przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Projekt wprowadza też zasadę, że dzierżawy zawarte bez formy pisemnej objęte są domniemaniem ich zawarcia na okres 10 lat. Projekt przewiduje ponadto pierwszeństwo dotychczasowych dzierżawców w zakresie zawarcia kolejnej umowy.

16. Projekt zawiera bardzo ważne normy gwarancyjne związane z kontrolami gospodarstw rolnych wprowadzając ważną zasadę, że **prawo do kontroli gospodarstw mają wyłącznie państwowe organy inspekcji i kontroli**. W żadnej mierze nie mają takiego prawa podmioty prywatne czy społeczne ale niebędące organami władzy państwowej. Przepis jest reakcją na liczne i często uzasadnione skargi rolników na nadużycia związane zwłaszcza z odbieraniem zwierząt przez różnego rodzaju organizacje pozapaństwowe. Niezależnie od intencji tych podmiotów, prawo kontroli gospodarstw i w niektórych sytuacjach prawo do władczej interwencji powinny mieć wyłącznie właściwe organy państwowe.

17. Przepis wprowadza też, wzorem podobnego uregulowania w prawie unijnym, zasadę którą można nazwać **prawem do błędu**. Rolnicy często skarżą się na represyjność różnych kontroli i na to, że są karani niekiedy za niewielkie błędy czy uchybienia, do tego stopnia że muszą niekiedy zaprzestać swojej działalności rolniczej albo istotnie ją ograniczyć. Przepisy projektu wprowadzają zasadę, że niewielkie uchybienia, zwłaszcza takie które wynikają z przyczyn niezależnych od rolnika, na przykład z winy innych organów (np. gdy rolnik podał powierzchnię działki na podstawie mapy geodezyjnej, która okazała się błędna), nie powodują kar. W takich przypadkach właściwe organy będą miały obowiązek odstąpienia od kar, a gdyby ja jednak nałożyły to rolnik będzie się mógł od tego odwołać.

Prawo do błędu dotyczy również składanych przez rolnika wniosków o dopłaty, dotacje czy inne świadczenia, rolnik będzie miał tu zawsze możliwość skorygowania, bez negatywnych dla siebie następstw, błędów popełnionych bez złej woli.

18. Projekt wprowadza zasadę, że **rolnicy dochodzący swoich należności za zbyte produkty rolne, za które nie otrzymali zapłaty od podmiotów skupujących, są zwolnieni od kosztów sądowych**. Rolnik pozbawiony zapłaty za produkty rolne, co się niestety nierzadko zdarza, jeśli chce dochodzić swoich należności od nierzetelnego odbiorcy musi ponosić koszty sądowe wynoszące 5 % wartości przedmiotu sporu a te 5 % to niekiedy cały dochód z działalności rolniczej. Rolnik nie tylko nie uzyskuje należnych dochodów ale często jeszcze ponosi dodatkowe koszty sądowe bez żadnego efektu procesowego. Projektodawcy wychodzą z założenia, że należności rolników za dostateczne

produkty rolne są w istocie tym samym co za wynagrodzenie za pracę, co do którego roszczenia podlegają ustawowemu zwolnieniu od kosztów.

Co do innych postępowań sądowych związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego, a których to postępowań rolnik może mieć wiele (kwestie własnościowe, sąsiedzkie, sprawy spadkowe itp.) projekt przewiduje ustawowe obniżenie kosztów sądowych o połowę.

19. Projekt wprowadza zasadę ochrony należności rolników za dostarczone produkty rolne w postępowaniu egzekucyjnym oraz w wszystkich postępowaniach gdzie obowiązuje kolejność w zaspokojeniu wierzycieli (na przykład w postępowaniu upadłościowym). Projektowany przepis wprowadza zasadę, że **należności rolników podlegają takiej samej ochronie i korzystają z takiego samego pierwszeństwa zaspokojenia jak należności pracowników z tytułu wynagrodzenia za pracę.**

Projekt wprowadza też niezbędną **minimalną ochronę gospodarstw rolnych w postępowaniu egzekucyjnym** skierowanym do tego gospodarstwa, w taki sposób by rolnikowi pozostawić możliwość dalszego prowadzenia gospodarstwa w minimalnym zakresie, to jest do 10 ha gruntów rolnych, niezbędnych zabudowań oraz inwentarza żywego i martwego. To ograniczenie nie obejmuje egzekucji hipotecznych, chodzi bowiem o to, by nie ograniczać rolnika w jego zdolnościach kredytowych.

Przepis wprowadza też ochronę rolników w postępowaniach zabezpieczających w taki sposób, by zabezpieczony inwentarz żywy lub martwy był z zasady pozostawiany w dyspozycji i użytkowaniu rolnika, chyba że ważny interes publiczny lub prywatny przemawia za innym sposobem zabezpieczenia.

19. Projekt wprowadza **instrumenty wsparcia kryzysowego dla rolników**, którzy ponieśli szkody w uprawach czy w stadach zwierząt na skutek katastrof (np. suszy) czy zdarzeń losowych (np. upadków zwierząt) w sytuacji gdy szkody te nie są objęte ubezpieczeniem, dobrowolnym lub obowiązkowym. Projekt reaguje w ten sposób na problem społeczny i gospodarczy jakim jest wysokie ryzyko szkód w działalności rolniczej, ryzyko kumulacji tych szkód w jednym czasie, że nie wszyscy rolnicy są w stanie ubezpieczyć się od tych ryzyk. Dlatego projektodawcy proponują, by w takich przypadkach rolnik mógł otrzymać odszkodowanie ze środków budżetowych będących w dyspozycji ARiMR, przy czym wsparcie to wynosiłoby 50 % wartości szkody i dotyczyło szkód nie większych niż wysokość trzyletniej wysokości najniższego wynagrodzenia. Chodzi o to, aby to był system wspierający najuboższych rolników a równocześnie nie zniechęcający do korzystania z systemu ubezpieczeń.

Nie wyklucza to w żadnym razie możliwości by w drodze odrębnych przepisów wprowadzone zostały wyższe pułapy pomocy.

20. Projekt przewiduje też uprawnienie rolnika do wsparcia w zakresie zapłaty za dostarczone płody rolne, w sytuacji gdy dostarczył te płody i nie uzyskał zapłaty od podmiotu skupującego a egzekucja okazała się bezskuteczna. W tym zakresie projekt odsyła do odrębnych przepisów, które zawiera uchwalona w 2023 roku ustawa o Funduszu Ochrony Rolnictwa.

21. Projekt wprowadza **zasadę pełnej odpowiedzialności Skarbu Państwa za tak zwane szkody łowieckie** czyli za szkody w uprawach rolnych czy też w inwentarzu żywym (szkody powodowane przez drapieżniki) wyrządzone przez zwierzynę dziką stanowiącą własność Skarbu Państwa. Ustawa zobowiązuje właściwe organy państwa do właściwego szacowania szkód tak by szacunki obejmowały pełną wartość szkody. Był z tym dotychczas problem, wielu rolników uskarżało się na nierzetelne szacunki szkód, dokonywane przez koła łowieckie. Tu zasada jest jasna, odszkodowanie ma w pełni rekompensować rzeczywiste szkody.

22. Projekt wprowadza przepisy zapewniające **ochronę gospodarstw rolnych przed nieuzasadnionym ich podziałem** w postępowaniach sadowych (np. przy działach spadku) oraz administracyjnych (np. przy wywłaszczeniach). Wprowadzony zostaje obowiązek ograniczania podziału do absolutnie koniecznych sytuacji, ze względu na ważny interes publiczny lub prywatny. Wprowadzona została również zasada, by w razie koniecznego podziału dokonać go tak, by utworzone w wyniku podziału części zachowywały niezbędne warunki ich użytkowania (dostęp maszyn, możliwość wypasu itp.)

23. Projekt wprowadza reguły rządzące zniesieniem współwłasności gospodarstw rolnych, ustalając **pierwszeństwo dla tego ze współwłaścicieli, który stale pracował w gospodarstwie**. Wprowadzone zostało też miarkowanie spłat zasądzonych od rolnika, któremu przyznano gospodarstwo, w taki sposób by roczna wysokość spłat nie przekraczała równowartości jednej czwartej części dochodów z tego gospodarstwa. Chodzi tu o niedopuszczenie do takich sytuacji, że obciążenie spłatami przekracza możliwości dochodowe rolnika i prowadzi do upadku gospodarstwa. W przypadku gdyby rolnik, który stale w tym gospodarstwie pracował nie mając innych dochodów, a gospodarstwa w wyniku podziału nie otrzymał, wówczas poza prawem do spłat ma on prawo do uwzględnienia jego wkładu pracy w gospodarstwie.

24. Projekt ustawy zmierza do utworzenia nieistniejącej dotychczas instytucji **Rzecznika Rolników**. Instytucja ta jest bardzo potrzebna polskim rolnikom, których interesy są narażone na szwank w wielu relacjach prawnych z władzami publicznymi, z podmiotami gospodarczymi i partnerami handlowymi, w sporach cywilnoprawnych i innych podobnych sytuacjach. Rolnicy z reguły są w tych konfliktowych sytuacjach stroną słabszą, a ich sytuacja materialna nie zawsze pozwala na komercyjną pomoc prawną.

25. Proponowana w projekcie instytucja Rzecznika Rolników jest podobna do istniejącej już od 2019 roku instytucji Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców. Podobne jest umocowanie prawne tej instytucji, jej zadania, uprawnienia i obowiązki, a także narzędzia prawne do ich realizacji, w tym uprawnienia do udziału w postępowaniach sadowych na rzecz rolników, wnoszenie skarg nadzwyczajnych, podejmowanie interwencji na rzecz rolników wobec władz publicznych, itp.

26. Przewiduje się, że funkcję Rzecznika Rolników pełniłby każdorazowo Prezes Krajowej Rady Izb Rolniczych, z możliwością jego zastępowania przez pełnomocników, którymi mogliby być członkowie Zarządu Krajowej Rady Izb Rolniczych, prezesi izb wojewódzkich, a w sprawach indywidualnych także adwokaci, radcowie prawni oraz uprawnieni doradcy rolniczy lub eksperci przyrodniczy. Pełnomocnictwo mogłoby mieć charakter stały lub jednorazowy do określonej sprawy. Ta swoista „unia personalna” Rzecznika i Prezesa Krajowej Rady Izb Rolniczych pozwoli lepiej wykorzystać potencjał izb rolniczych, bez konieczności tworzenia nowych struktur i ich finansowania. Rzecznikiem zostanie w ten sposób osoba wyłoniona w demokratycznym trybie, pochodząca z wyboru dokonanego przez samych rolników.

Warto podkreślić, że kompetencje Rzecznika przewidziane w projekcie są zasadniczo zbliżone, a w niektórych aspektach pokrywają się z ustawowym zakresem działania izb rolniczych, natomiast chodzi tutaj o „uzbrojenie” izb rolniczych, reprezentowanych przez ich prezesa, do wspierania rolników w postępowaniach sadowych, co w dotychczasowym stanie prawnym nie jest przewidziane.

27. Projekt jest zgodny z prawem Unii Europejskiej. Niektóre z jego przepisów, dotyczące np. definicji działalności rolniczej wprost wyczerpują normy prawa Unii Europejskiej. Działalność Rzecznika ma też służyć przestrzeganiu wobec rolników prawa Unii Europejskiej.

28. Skutki budżetowe projektowanej ustawy obejmują bezpośrednio zmniejszenie wpływów do budżetu związane ze zwolnieniem lub obniżeniem kosztów sądowych, tu obliczenie powinno przeprowadzić Ministerstwo Sprawiedliwości, uwzględniając dotychczasową liczbę i skalę spraw o zapłatę o niedostarczone płody rolne oraz innych spraw związanych z prowadzeniem gospodarstw rolnych. Należy zakładać, że będą to kwoty rzędu kilku, maksymalnie kilkunastu milionów złotych rocznie.

Innych bezpośrednich kosztów budżetowych projektowana ustawa nie powoduje.

Wyrażam zgodę na upublicznienie mojego imienia i nazwiska.

Z poważaniem,

Grzegorz Wojciechowski

Załącznik – projekt ustawy

Ustawa z dnia... o ochronie działalności rolniczej i Rzeczniku Rolników (projekt)

Preambuła:

W poczuciu wdzięczności dla rolników, którzy żywią i bronią,

- uwzględniając strategiczne znaczenie rolnictwa w zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego, będącego jednym z filarów bezpieczeństwa narodowego,
- biorąc pod uwagę, że zrównoważona działalność rolnicza ma również istotne znaczenie dla ochrony środowiska i klimatu,
- wskazując na społeczne i gospodarcze znaczenie rolnictwa w zapewnieniu zrównoważonego rozwoju kraju i rozwoju obszarów wiejskich,
- mając świadomość konieczności zapewnienia ciągłości produkcji rolnej i wymiany pokoleniowej w rolnictwie,
- dbając o sprawiedliwe dochody rolników i godne warunki życia na wsi,
- realizując konstytucyjną zasadę, że podstawą ustroju rolnego Rzeczypospolitej Polskiej są gospodarstwa rodzinne,
- uwzględniając cele i zasady Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej oraz przewidziane w tej polityce instrumenty wsparcia dla działalności rolniczej,
- mając na względzie, że interesy rolników narażone są na uszczerbek w relacjach z władzami publicznymi czy podmiotami gospodarczymi,
- zważywszy, że sytuacja ekonomiczna i społeczna rolników powoduje, że w wielu konfliktach prawnych czy ekonomicznych są oni stroną słabszą, wymagającą instytucjonalnej pomocy,
- uchwała się niniejszą ustawę o ochronie działalności rolniczej i Rzeczniku Rolników, zwaną dalej ustawą.

Rozdział I. Ochrona działalności rolniczej

Art. 1.

Ustawa reguluje w szczególności zadania władz publicznych w odniesieniu do działalności rolniczej i rozwoju wsi, warunki prowadzenia gospodarstw rolnych i działalności rolniczej, zasady ochrony i wspierania kryzysowego gospodarstw rolnych, w tym zwłaszcza gospodarstw rodzinnych, stosunki cywilnoprawne dotyczące gospodarstw rolnych, a także inne prawa i obowiązki rolników oraz systemy ich ochrony.

Art. 2.

1. Ustawa nie narusza przepisów innych ustaw o ile przepisy te nie są z nią sprzeczne.
2. W razie kolizji między przepisami ustawy a przepisami innych ustaw stosuje się przepisy ustawy.

Art. 3.

Działalnością rolniczą jest działalność przyczyniająca się do dostarczania dóbr prywatnych i publicznych poprzez co najmniej jedno z poniższych działań:

- a) wytwarzanie produktów rolnych obejmujące działania takie jak chów zwierząt lub uprawa, w tym w drodze użytkowania torfowisk – przy czym produkty rolne oznaczają produkty wymienione w załączniku I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, z wyjątkiem produktów rybołówstwa – a także bawełnę i zagajniki o krótkiej rotacji;
- b) utrzymywanie użytków rolnych w stanie, dzięki któremu nadają się one do wypasu lub uprawy, bez konieczności podejmowania działań przygotowawczych wykraczających poza użycie zwykłych metod rolniczych i zwykłego sprzętu rolniczego.

Art. 4

1. Za gospodarstwo rolne uważa się grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą, oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

2. Nieruchomościami rolnymi (gruntami rolnymi) są nieruchomości, które są lub mogą być wykorzystywane do prowadzenia działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej, nie wyłączając produkcji ogrodniczej, sadowniczej i rybnej.

Art. 5

1. Rolnikiem jest osoba pełnoletnia, która wykonuje działalność rolniczą i kieruje gospodarstwem rolnym jako jego właściciel, posiadacz samoistny lub dzierżawca albo współkieruje tym gospodarstwem jako osoba bliska.

2. Młodym rolnikiem jest rolnik, który nie ukończył 40 lat.

3. Nowym rolnikiem jest osoba mająca wykształcenie rolnicze na poziomie co najmniej zawodowym lub doświadczenie zawodowe co najmniej 5 lat pracy w gospodarstwie rolnym, podejmująca działalność rolniczą po raz pierwszy.

Art. 6

1. Realizując zadania w odniesieniu do działalności rolniczej, gospodarstw rolnych i rolników, organy władzy publicznej uwzględniają cele Wspólnej polityki Rolnej Unii Europejskiej, którymi są:

a) zwiększenie wydajności rolnictwa przez wspieranie postępu technicznego, racjonalny rozwój produkcji rolnej, jak również optymalne wykorzystanie czynników produkcji, zwłaszcza siły roboczej;

b) zapewnienie w ten sposób odpowiedniego poziomu życia ludności wiejskiej, zwłaszcza przez podniesienie indywidualnego dochodu osób pracujących w rolnictwie;

c) stabilizacja rynków;

d) zagwarantowanie bezpieczeństwa dostaw;

e) zapewnienie rozsądnych cen w dostawach dla konsumentów.

2. Kształtując krajową politykę rolną państwo zapewnia lub wspiera:

- zrównoważony rozwój gospodarstw rolnych, w tym zwłaszcza gospodarstw rodzinnych,

- ochronę zrównoważonej działalności rolniczej

- ochronę własności gruntów rolnych oraz trwałości umów dzierżawy gruntów rolnych,

- uczciwe praktyki handlowe w stosunku do rolników ze strony podmiotów zajmujących się skupem produktów rolnych i dostawą środków produkcji

- rozwój sektora przetwórstwa rolnego z udziałem rolników,

- zrównoważone metody gospodarowania, przyjazne klimatowi, i środowisku, chroniące wodę, glebę i powietrze oraz bioróżnorodność,

- produkcję i wykorzystanie zrównoważonej energii w gospodarstwach rolnych,.

- wymianę pokoleń w rolnictwie,

- systemy produkcji generujące rolniczą wartość dodaną,

- tworzenie krótkich łańcuchów dostaw i sprzedaży bezpośredniej produktów rolnych,

- tworzenie systemów jakości żywności i oznaczeń geograficznych,

- poprawę dobrostanu zwierząt i rozwój dobrych praktyk rolniczych w ramach rolnictwa węglowego,

- rozwój rolnictwa ekologicznego,

- rozwój rolnictwa na obszarach górskich i innych obszarach o trudnych warunkach gospodarowania,

- tworzenie godnych warunków życia na obszarach wiejskich, zwłaszcza w zakresie dostępu do dóbr i usług publicznych.

- działalność związków rolniczych i organizacji społecznych działających na wsi,

Art. 7

Kształtując polityki krajowe a także realizując polityki wspólnotowe Unii Europejskiej państwo szczególną uwagę poświęca obszarom wiejskim, dążąc do wyrównywania warunków życia na wsi i w mieście.

Art. 8

1. Obowiązkiem państwa w zakresie kształtowania stosunków handlowych między rolnikami a dostawcami środków produkcji rolnej oraz odbiorcami produktów rolnych jest zwalczanie praktyk, które rażąco odbiegają od dobrych obyczajów w działalności gospodarczej, stoją w sprzeczności z zasadą dobrej wiary i uczciwego obrotu i są jednostronnie narzucane przez jednego partnera handlowego drugiemu.

2. Zabronione są w szczególności nieuczciwe praktyki handlowe wobec gospodarstw rodzinnych, takie jak odroczenia płatności za produkty rolne lub spożywcze, anulowanie zamówienia na łatwo psujące się produkty rolno-spożywcze w terminie 30 dni przed dostawą, jednostronna zmiana warunków umowy o dostawę produktów rolno-spożywczych w zakresie częstotliwości, sposobu, miejsca, terminu lub wielkości dostaw lub dostaw produktów rolnych i żywności, jakości, terminu płatności lub ceny, żądanie dokonywania płatności, które nie są związane ze sprzedażą produktów rolnych lub spożywczych, żądanie od dostawcy zapłaty za zniszczenie lub utratę produktów rolnych i spożywczych, które wystąpiły w lokalu kupującego lub gdy zostały już przeniesione na kupującego, bez wymienionego pogorszenia lub utraty wynika z zaniedbania lub winy dostawcy, a także odmowa potwierdzenia na piśmie warunków umowy sprzedaży lub dostawy, które zostały uzgodnione i których pisemne potwierdzenie zażądała druga strona.

3. Odrębne przepisy ustanawiają minimalny wykaz zakazanych nieuczciwych praktyk handlowych w stosunkach między nabywcami a dostawcami w łańcuchu dostaw produktów rolnych i spożywczych oraz określają minimalne zasady dotyczące egzekwowania tych zakazów, a także ustalenia dotyczące koordynacji między organami egzekwowania prawa.

4. W celu przeciwdziałania nieuczciwym praktykom handlowym w zakresie produktów rolnych i zapewnienia przejrzystości rynków rolnych minister właściwy do spraw rolnictwa powołuje Krajowe Obserwatorium Cen Produktów Rolnych, zwane dalej „Obserwatorium”, pełniące funkcję opiniodawczo-doradczą.

5. Do zadań obserwatorium należy w szczególności:

- 1) analiza i ocena kształtowania się cen i marż produktów rolnych oraz kosztów produkcji, przetwarzania i dystrybucji produktów rolnych w całym łańcuchu sprzedaży
- 2) sporządzanie statystyk i przygotowywanie materiałów informacyjnych
- 3) współdziałanie z właściwymi organami państwowymi i organizacjami rolniczymi
- 4) prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych związanych z zakresem działania Obserwatorium.

6. Minister właściwy do spraw rolnictwa określi w drodze rozporządzenia organizację i tryb działania Obserwatorium a także powołuje i odwołuje członków Obserwatorium, spośród osób wyróżniających się wiedzą rolniczą i znajomością rynków rolnych.

Art. 9

Państwo wspiera tworzenie spółdzielni rolniczych, grup producentów i innych dobrowolnych zrzeszeń gospodarstw rolnych w celu wzmocnienia ich odporności i zdolności gospodarczych. Uczestnictwo w dobrowolnym zrzeszeniu nie może prowadzić do pozbawienia lub ograniczenia ochrony prawnej gospodarstwa rolnego lub przysługującego gospodarstwu wsparcia ze środków publicznych.

Art. 10

1. Jednostki samorządu terytorialnego wspierają rozwój rolnictwa, w szczególności przez ochronę działalności rolniczej w ramach gospodarki przestrzennej, wspieranie krótkich łańcuchów dostaw,

wspieranie lokalnego przetwórstwa produktów rolnych, organizację rynków lokalnych i sprzedaży bezpośredniej.

2. Jednostki samorządu terytorialnego organizują dostępne dla rolników miejsca sprzedaży bezpośredniej produktów rolnych, w szczególności produktów pochodzący z gospodarstw rolnych działających na ich terenie.

3. Jednostki samorządu terytorialnego mogą tworzyć wojewódzkie, powiatowe i gminne programy wspierania rolnictwa.

Art. 11

1. W ramach prowadzonej działalności rolniczej rolnik ma prawo do wolnej od podatków i innych obciążeń sprzedaży bezpośredniej oraz do przetwarzania produktów rolnych pochodzących z działalności rolniczej w prowadzonym przez niego gospodarstwie rolnym, a także do chowu nieznaczej liczby zwierząt gospodarskich na własny użytek, na warunkach i w zakresie określonym przez odrębne przepisy.

2. Chów nieznaczej liczby zwierząt gospodarskich na własny użytek może być prowadzony bez wymogu rejestracji tych zwierząt, chyba że wymóg taki zostanie prawnie wprowadzony z uwagi na konieczność zwalczania chorób zwierząt.

Art. 12

1. Rolnik może świadczyć odpłatną lub nieodpłatną pomoc sąsiedzką w innym gospodarstwie rolnym, w formie pracy własnej lub przy użyciu maszyn i narzędzi należących do jego gospodarstwa.

2. Praca wykonywana w ramach pomocy sąsiedzkiej jest traktowana jak praca w ramach własnej działalności rolniczej.

3. W zakresie odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez osobę wykonującą pomoc sąsiedzką, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez pracownika.

Art. 13

Rolnik ma prawo prowadzenia działalności rolniczej w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej na gruntach rolnych i w zabudowaniach należących do jego gospodarstwa. Nikt nie może żądać zaprzestania lub ograniczenia działalności rolniczej prowadzonej z zachowaniem przepisów prawa i z użyciem praktyk i urządzeń właściwych dla określonego rodzaju działalności rolniczej.

Art. 14.

Jeśli odrębne przepisy przewidują wymóg zaprzestania lub ograniczenia określonej działalności rolniczej, prowadzonej zgodnie z prawem, może to nastąpić jedynie przy zachowaniu niezbędnego okresu dostosowawczego i za słusznym odszkodowaniem, umożliwiającym podjęcie przez rolnika innej działalności rolniczej lub dostosowanie dotychczasowej działalności rolniczej do zmienionych warunków prawnych.

Art. 15

1. Przy planowaniu, projektowaniu i realizacji inwestycji na gruntach rolnych lub w bezpośredniej ich bliskości należy dążyć do unikania lub ograniczania negatywnego wpływu tych inwestycji na warunki prowadzenia działalności rolniczej.

2. Ilekroć odrębne przepisy w odniesieniu do inwestycji przewidują wymóg przedstawienia oceny wpływu tej inwestycji na środowisko, a inwestycja realizowana jest w całości lub w części na gruntach rolnych lub w bezpośredniej bliskości takich gruntów, inwestor lub inny wskazany podmiot powinien przedstawić również ocenę wpływu tej inwestycji na warunki prowadzenia działalności rolniczej uwzględniając potrzebę przeciwdziałania podziałowi gospodarstw rolnych i unikania pogorszenia warunków prowadzenia działalności rolniczej.

3. Minister właściwy do spraw rolnictwa i rozwoju wsi określi w drodze rozporządzenia warunki jakim powinna odpowiadać ocena wpływu inwestycji na warunki prowadzenia działalności rolniczej, a także minimalne niezbędne warunki użytkowania części gospodarstwa rolnego, z uwzględnieniem koniecznego dostępu odpowiednich maszyn i urządzeń wykorzystywanych w działalności rolniczej.

Art. 16

1. Ilekroć odrębne przepisy przewidują wywłaszczenie nieruchomości rolnej może to nastąpić jedynie za słusznym odszkodowaniem obejmującym nie tylko wartość utraconego gruntu ale też koszty odtworzenia działalności rolniczej w innym miejscu. Rolnikowi należy przy tym zapewnić możliwość scalenia lub wymiany gruntów.

Art. 17

1. Gospodarstwo rolne może być kierowane indywidualnie, wspólnie przez małżonków oraz wspólnie przez osoby bliskie. Domniemywa się, że małżonkowie prowadzą gospodarstwo rolne wspólnie. Inne pełnoletnie osoby bliskie mogą być uznane za kierujące gospodarstwem wspólnie pod warunkiem wpisania ich do rejestru gospodarstw rolnych, na wniosek osoby bliskiej i za zgodą rolnika będącego właścicielem lub użytkownikiem gospodarstwa rolnego.

2. Osobami bliskimi w rozumieniu ustawy są małżonkowie, krewni w linii prostej, rodzeństwo, zstępni rodzeństwa, powinowaci do drugiego stopnia, osoby pozostające w stosunku przysposobienia i ich małżonkowie oraz osoby pozostające w stałym pożyciu.

3. Minister właściwy do spraw rolnictwa określi w drodze rozporządzenia wzór zgłoszenia do rejestru gospodarstw rolnych osoby bliskiej jako współkierującej gospodarstwem rolnym.

Art. 18

1. Jeżeli gospodarstwo rolne kierowane jest wspólnie przez małżonków pozostających w małżeńskiej wspólności ustawowej lub wspólnie przez osoby bliskie, każdy z małżonków lub każda z osób bliskich wspólnie kierujących gospodarstwem może podejmować wszelkie czynności prawne związane z wykonywaniem działalności rolniczej, z wyjątkiem czynności zbycia lub obciążenia gospodarstwa w całości lub w części.

2. Zaprzestanie kierowania gospodarstwem przez jedną lub więcej osób bliskich nie może prowadzić do utraty jakichkolwiek uprawnień związanych z tym gospodarstwem, jeśli jest ono nadal prowadzone przez inne osoby bliskie.

Art. 19

1. Podstawę ustroju rolnego Rzeczypospolitej stanowi gospodarstwo rodzinne, za które uważa się gospodarstwo rolne o powierzchni nie większej niż 300 ha, kierowane przez rolnika indywidualnie lub wspólnie z osobami bliskimi.

2. Jeśli przepisy odrębne przewidują określone wsparcie dla gospodarstw rolnych, wsparcie to przysługuje w pierwszej kolejności gospodarstwom rodzinnym.

Art. 20.

Odrębne przepisy mogą ustanawiać szczególne preferencyjne zasady wspierania małych i średnich gospodarstw rodzinnych, określając maksymalną wielkość tych gospodarstw.

Art. 21

Odrębne przepisy mogą ustanawiać szczególne zasady wsparcia i uprawnienia dla młodych rolników. Jeśli gospodarstwo jest współkierowane przez dwie lub więcej osób, wsparcie przewidziane dla młodych rolników przysługuje gdy chociażby jedna z osób kierujących jest młodym rolnikiem.

Art. 22

1. Odrębne przepisy mogą ustanawiać szczególne zasady wsparcia dla rolników aktywnych zawodowo, zapewniając że wsparcie będzie przyznawane wyłącznie osobom fizycznym lub prawnym bądź grupom osób fizycznych lub prawnych prowadzącym działalność rolniczą na co najmniej minimalnym poziomie, nie wykluczając rolników prowadzących działalność rolniczą i nierolniczą lub rolników prowadzących działalność rolniczą w niepełnym wymiarze godzin.
2. Określenie kto jest rolnikiem aktywnym zawodowo uwzględnia obiektywne i niedyskryminujące kryteria, takie jak: badanie dochodów, nakłady pracy w gospodarstwie, przedmiot działalności gospodarstwa. Z obowiązku spełnienia kryteriów definicji rolnika aktywnego zawodowo mogą być wyłączeni rolnicy otrzymujący płatności bezpośrednie nieprzekraczające kwoty stanowiącej równowartość 5 000 EUR.

Art. 23

1. Nabywcą gospodarstwa rolnego lub nieruchomości rolnej o pow. powyżej 1 ha, wchodzącej w skład gospodarstwa rolnego, a także dzierżawcą gospodarstwa rolnego lub nieruchomości rolnej stanowiącej własność Skarbu Państwa może być tylko rolnik albo nowy rolnik.
2. Odrębne przepisy mogą uzależnić prawo do nabycia gospodarstwa rolnego lub nieruchomości rolnej od zobowiązania od prowadzenia działalności rolniczej przez wymagany okres a także od miejsca zamieszkania.

Art. 24

1. Umowa dzierżawy gospodarstwa rolnego lub gruntów rolnych powinna być zawarta na piśmie i zgłoszona przez wydzierżawiającego do rejestru gospodarstw rolnych, prowadzonego przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, w terminie jednego miesiąca od dnia jej zawarcia.
2. Minister właściwy w sprawach rolnictwa określi w drodze rozporządzenia wzór zgłoszenia umowy dzierżawy gospodarstwa rolnego lub gruntów rolnych do rejestru.
3. Jeśli umowa dzierżawy została zawarta bez zachowania formy pisemnej lub wydzierżawiający nie zgłosił umowy pisemnej do rejestru gospodarstw rolnych, uznaje się, że umowa taka została zawarta na okres lat dziesięciu i nie może zostać wypowiedziana z przyczyn leżących po stronie wydzierżawiającego.
4. Jeśli wydzierżawiający gospodarstwo rolne lub grunty rolne nie zawiadomił pisemnie dzierżawcy o zamiarze zakończenia dzierżawy najpóźniej rok przed upływem terminu o którym mowa w ust. 1, uznaje się że umowa dzierżawy została tym samym przedłużona na kolejny okres lat dziesięciu i nie może być wypowiedziana z przyczyn leżących po stronie wydzierżawiającego.
5. Jeśli po zakończeniu dzierżawy, o której mowa w ust. 1 wydzierżawiający zamierza wydzierżawić gospodarstwo rolne lub grunt rolny innemu dzierżawcy, powinien o tym powiadomić dotychczasowego dzierżawcę, przedstawiając warunki umowy. Dotychczasowy dzierżawca ma prawo pierwszeństwa do dzierżawy na warunkach proponowanych nowemu dzierżawcy, a o zamiarze skorzystania z tego prawa powinien poinformować wydzierżawiającego w ciągu 14 dni od dnia przedstawienia mu warunków proponowanych nowemu dzierżawcy.

Art. 25

1. Osoba niebędąca rolnikiem ani nowym rolnikiem może nabyć gospodarstwo rolne lub nieruchomość rolną jedynie w drodze dziedziczenia lub w drodze darowizny od osoby bliskiej.
2. Nabycie gospodarstwa rolnego lub nieruchomości rolnej od osoby bliskiej, przez dziedziczenie, w tym również przez dział spadku, a także przez zniesienia współwłasności lub przez darowiznę, nie może być ograniczane ani uzależniane od zgody jakichkolwiek władz.

Art. 26

1. Prawo do kontroli gospodarstw rolnych mają jedynie państwowe organy inspekcji i kontroli uprawnione na mocy ustawy.
2. Organy inspekcji i kontroli, uprawnione na podstawie odrębnych przepisów do kontroli gospodarstw rolnych przeprowadzą kontrolę w sposób niezakłócający normalnego funkcjonowania gospodarstwa rolnego i prowadzonej w nim działalności rolniczej, unikając w szczególności dublowania kontroli i koncentrowania wielu kontroli w krótkim czasie.

Art. 28

Rolnik ma prawo do korekty podlegających kontroli wniosków o przyznanie pomocy i wniosków o płatność, zarówno ze środków Unii Europejskiej jak i krajowych, po ich złożeniu, bez wpływu na prawo do otrzymania pomocy, pod warunkiem że korygowane elementy lub pominięcia zostały dokonane w dobrej wierze, oraz że korekta została dokonana zanim wnioskodawcę poinformowano o wytypowaniu go do kontroli i zanim właściwy organ podjął decyzję w sprawie danego wniosku.

Art. 28

1. Sankcje nakładane z powodu nieprawidłowości stwierdzonych w działalności rolniczej powinny być miarkowane proporcjonalnie do ich wagi i konsekwencji, mając na względzie by nieznaczne nieprawidłowości nie powodowały sankcji prowadzących do konieczności zaprzestania lub istotnego ograniczenia prowadzonej działalności rolniczej.
2. Właściwy organ odstąpi od nakładania kar w sytuacji gdy stwierdzona nieprawidłowość nie miała istotnego charakteru i nie spowodowała szkód a rolnik usunął nieprawidłowości, a także gdy nieprawidłowość była wynikiem działania siły wyższej lub niezawinionych przez rolnika nadzwyczajnych okoliczności lub gdy nieprawidłowość była wynikiem błędu innej osoby lub organu, w przypadku gdy błąd ten nie mógł być w rozsądny sposób odkryty przez rolnika.

Art. 29

W postępowaniach sądowych o zapłatę należności za produkty rolne wyprodukowane w gospodarstwie rolnym rolnikowi przysługuje zwolnienie od kosztów sądowych. W innych sprawach dotyczących rodzinnego gospodarstwa rolnego lub związanych z prowadzeniem takiego gospodarstwa, koszty sądowe obniża się o połowę.

Art. 30

1. Ilekroć odrębne przepisy przewidują ochronę wynagrodzenia za pracę w postępowaniu egzekucyjnym sądowym lub administracyjnym, ochronę tę stosuje się odpowiednio do należności rolników za dostarczone produkty rolne.
2. Ilekroć odrębne przepisy przewidują pierwszeństwo w zaspokojeniu wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę, pierwszeństwo to stosuje się odpowiednio do należności rolników za dostarczone produkty rolne.

Art. 31

1. W razie egzekucji sądowej lub administracyjnej, skierowanej przeciwko rolnikowi prowadzącemu rodzinne gospodarstwo rolne, wyłączeniu spod egzekucji podlegają grunty rolne o powierzchni nie mniejszej niż 10 ha, zabudowania mieszkalne i gospodarcze w części umożliwiającej zamieszkiwanie rolnika i prowadzenie gospodarstwa o wskazanej wyżej powierzchni, a ponadto jeden ciągnik wraz z niezbędnymi maszynami oraz inwentarz żywy w ilości jednej sztuki dużej na 1 ha gruntu.
2. Ograniczenia określonego w ust. 1 nie stosuje się do egzekucji wynikającej z hipoteki.
3. W razie zabezpieczenia w ramach postępowania sądowego lub egzekucyjnego inwentarza żywego lub maszyn i urządzeń wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, należy je pozostawić

w dyspozycji rolnika z możliwością ich użytkowania, chyba że ważny interes publiczny lub prywatny wymaga zabezpieczenia w inny sposób.

Art. 32

W razie egzekucji obejmującej gospodarstwo rolne lub jego części, a także w razie egzekucji obejmującej inwentarz żywy lub martwy wchodzący w skład gospodarstwa, Skarbowi Państwa, reprezentowanemu przez krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, przysługuje prawo pierwokupu objętych egzekucją przedmiotów w celu umożliwienia rolnikowi dalszego prowadzenia gospodarstwa, na warunkach i zasadach określonych przez odrębne przepisy.

Art. 33

1. Rolnikowi, prowadzącemu rodzinne gospodarstwo rolne, który poniósł istotne dla funkcjonowania gospodarstwa szkody spowodowane zdarzeniami losowymi dotyczące upraw rolnych lub zwierząt gospodarskich, nieobjęte ubezpieczeniem dobrowolnym lub obowiązkowym, przysługuje na jego wniosek wsparcie na częściowe naprawienie tych szkód. Za szkodę istotną dla funkcjonowania gospodarstwa uważa się szkodę o wartości nie niższej niż 5 tysięcy złotych.
2. Wysokość wsparcia, o którym mowa w ust. 1 wynosi 50 procent wysokości szkody i nie może przekraczać kwoty stanowiącej równowartość 36-krotnego najniższego wynagrodzenia w ciągu trzech lat, chyba że odrębne przepisy określą wyższe kwoty pomocy.
3. Wsparcie, o którym mowa w ust. 1 udzielane jest na wniosek rolnika ze środków budżetu państwa
4. W budżecie państwa tworzy się rezerwę kryzysową na wsparcie, o którym mowa w ust. 1. Dysponentem rezerwy jest Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa.
5. Minister właściwy w sprawach rolnictwa i rozwoju wsi określi w drodze rozporządzenia szczegółowy tryb zgłaszania i dokumentowania wniosków oraz sposób i tryb szacowania wysokości szkód, o których mowa w ust. 1.

Art. 34

Państwo wspiera rolników w odzyskiwaniu należności w sytuacji braku zapłaty za dostarczone produkty rolne. System wsparcia określają odrębne przepisy.

Art. 35

1. Skarb Państwa ponosi pełną odpowiedzialność za szkody wyrządzone w produkcji roślinnej lub zwierzęcej przez zwierzynę stanowiącą własność Skarbu Państwa.
2. Właściwe organy państwa uprawnione do szacowania szkód lub sprawujące nadzór ich szacowaniem, zapewniają rzetelność oszacowania. Jeśli rolnik nie zgadza się z szacunkiem szkód, przysługuje mu droga sądowa.
3. Tryb i zasady szacowania szkód oraz wypłaty odszkodowań określają odrębne przepisy.

Art. 36

1. Podział gospodarstwa rolnego w postępowaniu sądowym lub administracyjnym może nastąpić tylko wtedy, jest to konieczne z uwagi na ważny interes publiczny lub prywatny, w szczególności gdy strony lub uczestnicy postępowania zgodnie o taki podział wnoszą.
2. Podział gospodarstwa rolnego powinien być dokonany w taki sposób, aby zachować niezbędne warunki użytkowania wszystkich części gospodarstwa.
3. Jeśli podział rodzinnego gospodarstwa rolnego w sposób, o którym mowa w ust. 2 nie jest możliwy i nie jest też możliwa odpowiednia wymiana gruntów, rolnikowi przysługuje odszkodowanie obejmujące oprócz równowartości utraconego także rekompensatę za utratę lub pogorszenie warunków prowadzenia działalności rolniczej na utworzonych w wyniku podziału częściach gospodarstwa.

4. Minister właściwy do spraw rolnictwa i rozwoju wsi określi w drodze rozporządzenia minimalne niezbędne warunki użytkowania części gospodarstwa rolnego, z uwzględnieniem koniecznego dostępu odpowiednich maszyn i urządzeń wykorzystywanych w produkcji rolnej.

Art. 37

W razie zniesienia współwłasności gospodarstwa rolnego w postępowaniu sądowym, pierwszeństwo w przyznaniu gospodarstwa przysługuje rolnikowi, który stale pracował w tym gospodarstwie.

Art. 38

Jeśli na podstawie odrębnych przepisów rolnik obowiązany jest do spłat, zasądzonych w postępowaniu sądowym, spłaty te powinny być miarkowane tak, by ich łączna wysokość w jednym roku nie przekraczała jednej czwartej części dochodów z gospodarstwa.

Art. 39

Jeśli w wyniku zniesienia współwłasności gospodarstwa rolnik, który nie mając innych dochodów stale w tym gospodarstwie pracował i nie otrzymał gospodarstwa, należne spłaty powiększa się o wynagrodzenie za pracę w gospodarstwie, w wysokości połowy minimalnego miesięcznego wynagrodzenia za każdy miesiąc pracy w gospodarstwie, nie więcej jednak niż za lat dziesięć.

Rozdział II. Rzecznik Rolników

Art. 41

Rzecznik Rolników, zwany dalej Rzecznikiem, strzeże praw rolników określonych w ustawach i aktach ustawodawczych Unii Europejskiej, czuwa nad należytą realizacją zadań władz publicznych wobec rolników, działa na rzecz równego traktowania rolników i mieszkańców wsi a także wspiera ochronę rolników przed nieuczciwymi praktykami handlowymi.

2. Zadaniem Rzecznika jest w szczególności:

- 1) reprezentowanie interesu rolników wobec władz publicznych, w tym także wobec instytucji Unii Europejskiej,
- 2) opiniowanie i inicjowanie projektów aktów prawnych dotyczących rolnictwa,
- 3) pomoc w organizacji mediacji między rolnikami a organami administracji publicznej;
- 4) współpraca z organizacjami pozarządowymi, społecznymi i zawodowymi, do których celów statutowych należy ochrona praw rolników oraz współdziałanie ze stowarzyszeniami, ruchami obywatelskimi, innymi dobrowolnymi zrzeszeniami i fundacjami oraz z zagranicznymi i międzynarodowymi organami i organizacjami na rzecz ochrony praw rolników oraz poszanowania zasady wolności działalności rolniczej i równego traktowania;
- 3) udział w postępowaniach sądowych na rzecz rolników na ich wniosek lub za ich zgodą, w sprawach dotyczących praw i obowiązków związanych z prowadzeniem działalności rolniczej,
- 4) wnoszenie i popieranie nadzwyczajnych środków zaskarżenia na rzecz rolników w sprawach sądowych i administracyjnych dotyczących działalności rolniczej, w tym zwłaszcza postępowania organów władzy publicznej wobec rolników,
- 5) czuwanie nad przestrzeganiem zasad uczciwej konkurencji i uczciwych praktyk handlowych w stosunku do rolników i inicjowanie na rzecz rolników postępowań w tym zakresie.
- 6) inicjowanie i organizowanie działalności edukacyjnej i informacyjnej w zakresie związanym z wykonywaniem działalności rolniczej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w szczególności w dziedzinie rolnictwa oraz prawa rolnego;
- 7) podejmowanie innych działań, o których mowa w art. 9, o ile służą one ochronie praw rolników.

Art. 42

W zakresie ochrony praw rolników Rzecznik może:

- 1) występować do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej albo wydanie lub zmianę innych aktów prawnych w sprawach dotyczących działalności rolniczej;
- 2) informować właściwe organy nadzoru lub kontroli o dostrzeżonych nieprawidłowościach w funkcjonowaniu organów administracji publicznej;
- 3) uczestniczyć w postępowaniach sądowych dotyczących rolników w związku z prowadzeniem przez nich działalności rolniczej, mając w tych postępowaniach uprawnienia procesowe prokuratora,
- 5) występować do Sądu Najwyższego z wnioskami w sprawie rozstrzygnięcia rozbieżności wykładni prawa w zakresie przepisów prawnych dotyczących działalności rolniczej a także wnosić na rzecz rolników skargi nadzwyczajne;
- 6) występować do Naczelnego Sądu Administracyjnego z wnioskami o podjęcie uchwały mającej na celu wyjaśnienie przepisów prawnych, których stosowanie wywołało rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych;
- 7) zwrócić się o wszczęcie postępowania administracyjnego, wnosić skargi i skargi kasacyjne do sądu administracyjnego, a także uczestniczyć w tych postępowaniach – na prawach przysługujących prokuratorowi;
- 8) żądać wszczęcia przez uprawnionego oskarżyciela postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa wszczynane z urzędu;
- 9) informować właściwe organy o dostrzeżonych barierach i utrudnieniach w zakresie wykonywania działalności rolniczej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

2. W celu wykonywania zadań Rzecznik może zawierać umowy na przeprowadzenie badań lub sporządzenie ekspertyz i opinii.

Art. 43

Rzecznik nie podejmuje interwencji ani nie bierze udziału w postępowaniach sądowych w sprawach spornych między rolnikami oraz w sprawach spornych między osobami bliskimi, nawet jeśli dotyczą one gospodarstwa rolnego. Rzecznik Rolników może jednak w takich sprawach podejmować interwencje wobec organów władz publicznych, jeśli z okoliczności tych spraw wynikają wnioski dotyczące funkcjonowania organów władzy publicznej.

Art. 44

1. Rzecznikiem Rolników jest Prezes Krajowej Rady Izb Rolniczych

2. Rzecznik działa osobiście lub przez wyznaczonych pisemnie pełnomocników.

3. Pełnomocnictwo może mieć charakter stały do prowadzenia określonego rodzaju spraw lub jednorazowy do prowadzenia określonej sprawy.

4. Rzecznik może odwołać pełnomocnictwo w każdym czasie.

5. Pełnomocnikiem Rzecznika może być:

- 1) wiceprezes oraz członkowie Zarządu Krajowej Rady Izb Rolniczych – w zakresie zwracania się do naczelnych i centralnych organów władzy państwowej
- 2) prezes izby rolniczej - w zakresie zwracania się do organów administracji lokalnej i w postępowaniach sądowych,
- 3) adwokat, radca prawny, doradca rolniczy lub ekspert przyrodniczy – do występowania w na rzecz rolników w postępowaniach administracyjnych lub sądowych.

6. W zakresie zwracania się do Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Najwyższego Rzecznika reprezentuje pełnomocnik, którym jest adwokat lub radca prawny.

7. W sprawach indywidualnych Rzecznik działa na rzecz rolników wyłącznie na wniosek rolnika lub za jego zgodą, wyrażoną pisemnie lub ustnie do protokołu

Art. 45

Podjęcie czynności przez Rzecznika następuje z urzędu lub na wniosek.

2. Z wnioskiem mogą zwracać się do Rzecznika rolnicy lub organizacje rolników.

3. Rzecznik, po zapoznaniu się ze skierowanym do niego wnioskiem, może:

- 1) podjąć czynności;
- 2) wskazać wnioskodawcy przysługujące mu prawa i środki działania;
- 3) przekazać sprawę według właściwości;
- 4) odmówić podjęcia czynności, o czym, uzasadniając swoje stanowisko, zawiadamia wnioskodawcę.

4. Rzecznik, podejmując czynności, bada, czy skutek działania lub zaniechania organu administracji publicznej nie nastąpiło naruszenie praw lub interesów rolnika.

Art. 46

1. Rzecznik może zwracać się do właściwych organów, organizacji lub instytucji publicznych z ocenami i wnioskami o podjęcie działań zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony praw rolników oraz usprawnienia trybu załatwiania spraw w tym zakresie.

2. Organy, organizacje i instytucje, o których mowa w ust. 1, są zobowiązane do rozpatrzenia spraw skierowanych przez Rzecznika.

3. Organ, organizacja lub instytucja, o których mowa w ust. 1, do których Rzecznik zwrócił się o podjęcie działań, o których mowa w ust. 1, są obowiązane niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 30 dni, poinformować Rzecznika o podjętych działaniach lub zajęтым stanowisku.

4. W przypadku gdy organ, organizacja lub instytucja, o których mowa w ust. 1, nie poinformują Rzecznika o podjętych działaniach lub zajęтым stanowisku albo gdy Rzecznik nie podziela ich stanowiska, może zwrócić się do właściwej jednostki nadrzędnej o podjęcie odpowiednich działań.

5. Rzecznik publikuje na swojej stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej dane dotyczące nieudzielonych odpowiedzi, o których mowa w ust. 4.

6. W przypadku gdy Rzecznik stwierdził naruszenie praw rolnika w działalności organu, organizacji lub instytucji, o których mowa w ust. 1, może zwrócić się z wnioskiem o wszczęcie postępowania wyjaśniającego lub dyscyplinarnego.

Art. 47

1. Organ, organizacja lub instytucja, o których mowa w art. 11 ust. 1, do których zwróci się Rzecznik, są obowiązane z nim współdziałać i udzielać mu pomocy.

2. Organ, organizacja lub instytucja, o których mowa w art. 11 ust. 1, są obowiązane w szczególności:

- 1) zapewnić dostęp do akt i dokumentów spraw zakończonych;
- 2) udzielać żądanych przez niego informacji i wyjaśnień;
- 3) udzielać wyjaśnień dotyczących podstawy faktycznej i prawnej swoich rozstrzygnięć.

3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do informacji niejawnych w rozumieniu ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1167 i 1948 oraz z 2017 r. poz. 935 i ...).

4. Przepisów ust. 2 pkt 1 i 2 nie stosuje się do postępowań prowadzonych przez Komisję Nadzoru Finansowego oraz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

5. Rzecznik jest obowiązany do ochrony oraz nieudostępniania podmiotom nieuprawnionym informacji i danych, uzyskanych zgodnie z ust. 1 i 2, jeśli stanowią one tajemnice prawnie chronione.

Art. 48

1. Z uwzględnieniem przepisów dotyczących tajemnic prawnie chronionych Rzecznik może przetwarzać wszelkie informacje niezbędne do realizacji swoich ustawowych zadań, w tym dane osobowe, o których mowa w art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2016 r. poz. 922), z wyłączeniem danych osobowych ujawniających pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub filozoficzne, przynależność wyznaniową, danych genetycznych, danych biometrycznych oraz danych dotyczących seksualności lub orientacji seksualnej.
2. Rzecznik może odmówić ujawnienia danych osobowych osoby, od której uzyskał informację wskazującą na naruszenie praw rolnika, oraz osoby, której naruszenie dotyczy, a także dokumentacji zgromadzonej w toku badania sprawy, w tym także wobec organów władzy publicznej, jeżeli uzna to za niezbędne dla ochrony wolności, praw i interesów jednostki.
3. Nie można odmówić ujawnienia informacji, w tym danych osobowych lub dokumentacji, o których mowa w ust. 2, gdy zatajenie takich informacji, danych osobowych lub dokumentów prowadziłoby do zagrożenia życia lub zdrowia innych osób lub mogło zagrażać bezpieczeństwu lub porządkowi publicznemu.

Art. 57

Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia,

Uzasadnienie

Najważniejsze wzmocnienia ochrony rolników, które wprowadzi projektowana ustawa

- 1) prawo rolnika do zrównoważonej działalności rolniczej na wsi (nikt nie może skarżyć rolnika za to, że hoduje zwierzęta czy wykonuje prace polowe).
- 2) prawo do sprzedaży bezpośredniej produktów z gospodarstwa bez podatków i opłat,
- 3) prawo rolnika do świadczenia pomocy sąsiedzkiej, odpłatnej lub nieodpłatnej, wolnej od podatków i opłat,
- 4) wprowadzenie zasady, że wszelkie kontrole gospodarstw rolnych mogą wykonywać wyłącznie ustawowo uprawnione instytucje państwowe,
- 5) wprowadzenie zasady, że instytucje kontrolne nie mogą karać rolnika za drobne i niezawinione błędy w działalności rolniczej, zwłaszcza w sytuacji gdy te błędy zostały naprawione,
- 6) zwolnienie rolników od kosztów sądowych w sprawach o brak zapłaty za dostarczone plody rolne i zmniejszenie o połowę kosztów sądowych w innych sprawach sądowych dotyczących gospodarstwa rolnego,
- 7) zwiększona ochrona gospodarstw rolnych wobec egzekucji komorniczej, wyłączenie z egzekucji gruntów do 10 ha oraz podstawowego inwentarza i maszyn,
- 8) wzmocniona ochrona rolników dzierżawiących grunty rolne, wymóg pisemnej umowy a w jej braku 10-letnia ochrona dzierżawców w przypadku wypowiedzenia umowy ustnej,
- 9) wzmocnienie ochrony rolników przed nieuczciwymi praktykami handlowymi, m.in. przez powołanie Krajowego Obserwatorium Cen Produktów Rolnych,
- 10) wprowadzenie możliwości wspólnego kierowania gospodarstwem przez członków rodziny, możliwość korzystania z pomocy dla młodych rolników bez konieczności przejęcia gospodarstwa, wystarczy deklaracja o wspólnym prowadzeniu,
- 11) wprowadzenie rezerwy kryzysowej w budżecie państwa na pomoc dla rolników dotkniętych skutkami katastrof żywiołowych, np. suszy,
- 12) wprowadzenie instytucji Rzecznika Rolników, który będzie bronił rolników w sytuacji konfliktów z władzami publicznymi czy wobec nieuczciwych praktyk handlowych.

Omówienie projektowanych zmian

1. Ustawa ma być w założeniu kompleksowym aktem prawnym, regulującym podstawowe zagadnienia dotyczące działalności rolniczej i jej ochrony, statusu prawnego gospodarstw rolnych, i wykonywania zawodu rolnika.

W zamierzeniu projektodawców **regulacje zawarte w ustawie miałyby w przyszłości być wprowadzone do części ogólnej planowanego Kodeksu rolnego**, regulującego kompleksowo materię prawną dotyczącą działalności rolniczej.

Ustawa nie przewiduje zmian w przepisach innych ustaw, natomiast wprowadza zasadę, że jej **przepisy nie naruszają przepisów innych ustaw o ile nie są z nią sprzeczne**, natomiast w razie kolizji przepisów innych ustaw z przepisami ustawy stosuje się przepisy ustawy.

2. Z uwagi na wagę i znaczenie projektowanej ustawy poprzedza ją **preambuła**, wyrażająca wdzięczność i szacunek dla pracy rolników i podkreślająca społeczną i gospodarczą rolę rolnictwa, a także wyzwania przed nim stojące.

3. Projektowana ustawa określa **zadania państwa w odniesieniu do rolnictwa**, z uwzględnieniem celów Wspólnej Polityki Rolnej UE zapisanych w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej a także zadań stanowiących treść krajowej polityki rolnej. Projektowane przepisy obejmują zadania zarówno władz rządowych jak i samorządowych, przy czym zadania samorządu dotyczą głównie ochrony rolnictwa w ramach gospodarki przestrzennej a także w zakresie organizacji rynków lokalnych dla sprzedaży bezpośredniej produktów rolnych.

Ważne jest też zobowiązanie państwa do **ochrony rolników przed nieuczciwymi praktykami handlowymi** zdefiniowanymi tu stosownie do dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/633 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych w relacjach między przedsiębiorcami w łańcuchu dostaw produktów rolnych i spożywczych.

Projekt zawiera też wskazanie kilku najbardziej typowych **zabronionych praktyk handlowych** w stosunku do gospodarstw rolnych, zastrzegając ich niewyczerpujący charakter i wskazując na możliwość określenia w odrębnych przepisach szerszej listy tych praktyk.

4. Projekt przewiduje utworzenie **Obserwatorium Cen Produktów Rolnych**, monitorującego rynki rolne. Określenie zasad organizacyjnych delegowano do rozporządzenia Ministra Rolnictwa, powierzając mu ponadto powoływanie i odwoływanie członków Obserwatorium. Potrzeba utworzenia takiego Obserwatorium jest oczywista w sytuacji nieomal permanentnych zjawisk kryzysowych na rynku i potrzeby pogłębionej analizy tych zjawisk. Na potrzebę stworzenia takiego Obserwatorium pośrednio wskazuje też w swoich rekomendacjach Unia Europejska, chodzi tu w szczególności o Komunikat KE z 23 marca 2022 roku dot. bezpieczeństwa żywnościowego w kontekście rosyjskiej agresji na Ukrainę.

5. W projekcie przypomniana też została **zasada preferencji dla obszarów wiejskich** w polityce spójności (art. 174 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej), zasada ta powinna być dla państwa wskazówką w kształtowaniu polityki krajowej zmierzającej do wyrównywania warunków życia na wsi i w mieście.

6. Projekt zawiera też zobowiązanie do **wspierania różnych form zrzeszania się rolników** w celu wzmocnienia ich potencjału gospodarczego i pozycji rynkowej. Chodzi tu o spółdzielnie, rolnicze grupy producenckie i inne formy zrzeszeń. Sformułowana została zasada, że przynależność gospodarstwa rolnego do takich zrzeszeń nie może go wykluczać z jakiegokolwiek formy wsparcia przewidzianej dla indywidualnie prowadzonych gospodarstw rodzinnych, np. w zakresie dopłat bezpośrednich czy płatności na rzecz młodych rolników.

7. W projekcie zawarta jest też **definicja działalności rolniczej** (odwołano się tu do definicji z prawa UE) także podstawowe **zasady ochrony działalności rolniczej**, między innymi prawo rolnika do niezakłóconego prowadzenia działalności rolniczej czy też ochronę działalności rolniczej w procesach inwestycyjnych realizowanych na gruntach rolnych. Chodzi o to, żeby rolnik miał pewność gospodarowania wtedy, gdy na gruntach rolnych a także w zabudowania gospodarskich prowadzi zgodną z prawem działalność rolniczą.

8. Jest tu ponadto zawarta zasada, że wszelkie odszkodowania dla rolników, związane z wywłaszczeniami, mają w **pełni rekompensować rolnikom nie tylko utracony grunt ale też koszty niezbędne do odtworzenia działalności rolniczej w innym miejscu**. Podkreślony tu też został obowiązek władz publicznych by rolnikowi zapewnić w takich sytuacjach możliwość odpowiedniej wymiany gruntów.

9. Ważnym rozwiązaniem jest **ochrona pomocy sąsiedzkiej**, która odgrywa ważną rolę, zwłaszcza w zakresie korzystania z maszyn rolniczych. Wprowadzona została zasada, że taka pomoc, także odpłatna, świadczona przez rolnika innemu rolnikowi traktowana jest jak praca we własnym gospodarstwie i nie powoduje zobowiązań podatkowych czy w zakresie ubezpieczenia społecznego.

10. Uwzględnione też zostały przepisy gwarantujące rolnikom możliwości prowadzenia **przyzagrodowego chowu zwierząt** w niewielkiej liczbie i na własny użytek, bez uciążliwych restrykcji związanych z rejestrowaniem tych zwierząt, w szczególności odsyłając jednak do odrębnych przepisów, które według wiedzy wnioskodawców są przygotowywane przez rząd

11. Projekt określa **definicję gospodarstwa rolnego** (zgodna z definicją z kodeksu cywilnego) a także definicję gospodarstwa rodzinnego, ograniczając je do gospodarstw do 300 ha, co jest zgodne z dotychczasową regulacją zawartą w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego.

Ważną zmianą jest **upodmiotowienie gospodarstwa rolnego i rzeczywiste określenie jego natury jako przedsięwzięcia rodzinnego**. W tym celu projekt przewiduje możliwość wspólnego kierowania gospodarstwem przez osoby bliskie, ale tylko wtedy gdy rodzina dobrowolnie porozumie się w sprawie wspólnego prowadzenia gospodarstwa. To ułatwi rodzinom rolniczym pełne uczestnictwo w prowadzeniu gospodarstwa, dokonywanie różnych transakcji związanych z jego prowadzeniem, jak również spowoduje, że młodym rolnikiem, uprawnionym do korzystania z uprawnień przewidzianych dla młodych rolników w zakresie korzystania z funduszy UE może być nie tylko młody rolnik kierujący gospodarstwem ale również młody rolnik, który w ramach rodzinnego porozumienia takim gospodarstwem współkieruje. Takie podejście w pełni realizuje koncepcję gospodarstwa rodzinnego. Takie podejście pozwala też uniknąć bardzo niesprawiedliwej sytuacji, gdy z powodu zmian właścicielskich w gospodarstwie (np. śmierci dotychczasowego właściciela) następcy są pozbawieni praw związanych z wcześniejszym prowadzeniem gospodarstwa, na przykład do odszkodowań z tytułu suszy czy świadczeń pomocowych związanych ze zwalczaniem chorób zwierząt

Określona jest też definicję osób bliskich, bazująca na obecnej regulacji zawartej w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego ale rozszerzając ją o powinowatych drugiego stopnia, których obecna regulacja nie obejmuje.

12. W projektowanych przepisach jest też przewidziane **pierwszeństwo dla gospodarstw rodzinnych w dostępie do przewidzianych dla gospodarstw rolnych środków pomocowych**, zarówno unijnych jak i krajowych, co jest zgodne z konstytucyjną zasadą że gospodarstwa rodzinne stanowią podstawę ustroju rolnego państwa.

Poza tym, uwzględniając istniejące w tym zakresie regulacje wynikające z prawa unijnego, projekt przewiduje też możliwość preferencji w dostępie do funduszy pomocowych dla małych i średnich gospodarstw rolnych, pozostawiając otwartą kwestię zdefiniowania wielkości tych gospodarstw.

13. Projektowana ustawa reguluje kwestie związane ze statusem rolnika. **Definiuje się rolnika jako osobę prowadzącą działalność rolniczą**, niezależnie czy ta osoba jest właścicielem, posiadaczem samoistnym czy tylko dzierżawcą gospodarstwa rolnego. Warunkiem jest by ta osoba kierowała lub współkierowała gospodarstwem

W projektowanych przepisach zawarta jest też **definicja młodego rolnika**, uwzględniając potrzeby w zakresie prawa Unii Europejskiej a także istniejące obecnie regulacje w tym zakresie.

Maksymalny wiek młodego rolnika to 40 lat.

Jest też zadekretowana zasada, że **dostęp do środków dla młodych rolników nie wymaga wyłącznego kierowania gospodarstwem przez młodego rolnika, wystarczy współkierowanie**, gdy na przykład młody następca pracuje w gospodarstwie swoich rodziców i dopiero w przyszłości przejmie od nich gospodarstwo. Wszystko to oczywiście zakłada zgodne porozumienie w ramach rodzin rolniczych.

Projekt wprowadza też ramową definicję rolnika aktywnego, zgodną ze stosowną definicją zawartą w prawie unijnym, z możliwości jej doprecyzowania i modyfikowania w odrębnych przepisach krajowych. Nie narusza to aktualnej bardzo ogólnej definicji rolnika aktywnego zawodowo zawartej w Krajowym Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027.

14. Projektowana ustawa reguluje kwestie związane z uprawnieniami do nabywania gospodarstw lub nieruchomości rolnych powyżej 1 ha, utrwalając obowiązującą zasadę że **nabywcą może być tylko rolnik**. Przepisy projektu nie naruszają obecnych regulacji zawartych w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego, poza jednym wyjątkiem – usuwa możliwość nabywania przez nierolników gospodarstw czy nieruchomości rolnych w ramach egzekucji sądowej czy administracyjnej.

Przepisy przewidują też możliwość uzależnienia nabywania nieruchomości rolnych od wymogu prowadzenia tego gospodarstwa przez określony czas a także od określonego miejsca zamieszkania, co jest potwierdzeniem obecnych uregulowań.

Jest też wprowadzone pojęcie nowego rolnika, czyli osoby, która nie jest rolnikiem, ale ma kwalifikacje zawodowe by nim być. Taka osoba też może być nabywcą gospodarstwa rolnego lub nieruchomości rolnej.

Przewidziane w przepisie zasady nabywania nieruchomości rolnych obejmują też dzierżawy nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa.

Od wymogu, że nabywca nieruchomości rolnej lub gospodarstwa może być tylko rolnik zwolniony jest obrót nieruchomościami między osobami bliskimi, w drodze darowizny lub dziedziczenia.

Chodzi o to, żeby prawo nie ingerowało tu w rodzinne porozumienia.

15. Zważywszy, że znaczna część rolników prowadzi działalność rolniczą na gruntach dzierżawionych w sposób nieformalny i ci rolnicy nie mają wystarczającej pewności i stabilności swojej działalności a także mają ograniczone możliwości korzystania z funduszy pomocowych unijnych i krajowych w odniesieniu do dzierżawionych gruntów - **projekt zmierza do wprowadzenia zasady formy pisemnej dzierżaw oraz rejestracji umów dzierżawy** w rejestrze gospodarstw rolnych prowadzonym przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Projekt wprowadza też zasadę, że dzierżawy zawarte bez formy pisemnej objęte są domniemaniem ich zawarcia na okres 10 lat. Projekt przewiduje ponadto pierwszeństwo dotychczasowych dzierżawców w zakresie zawarcia kolejnej umowy.

16. Projekt zawiera bardzo ważne normy gwarancyjne związane z kontrolami gospodarstw rolnych wprowadzając ważną zasadę, że **prawo do kontroli gospodarstw mają wyłącznie państwowe organy inspekcji i kontroli**. W żadnej mierze nie mają takiego prawa podmioty prywatne czy społeczne ale niebędące organami władzy państwowej. Przepis jest reakcją na liczne i często uzasadnione skargi rolników na nadużycia związane zwłaszcza z odbieraniem zwierząt przez różnego rodzaju organizacje pozapaństwowe. Niezależnie od intencji tych podmiotów, prawo

kontroli gospodarstw i w niektórych sytuacjach prawo do władczej interwencji powinny mieć wyłącznie właściwe organy państwowe.

17. Przepis wprowadza też, wzorem podobnego uregulowania w prawie unijnym, zasadę którą można nazwać **prawem do błędu**. Rolnicy często skarżą się na represyjność różnych kontroli i na to, że są karani niekiedy za niewielkie błędy czy uchybienia, do tego stopnia że muszą niekiedy zaprzestać swojej działalności rolniczej albo istotnie ją ograniczyć. Przepisy projektu wprowadzają zasadę, że niewielkie uchybienia, zwłaszcza takie które wynikają z przyczyn niezależnych od rolnika, na przykład z winy innych organów (np. gdy rolnik podał powierzchnię działki na podstawie mapy geodezyjnej, która okazała się błędna), nie powodują kar. W takich przypadkach właściwe organy będą miały obowiązek odstąpienia od kar, a gdyby ja jednak nałożyły to rolnik będzie się mógł od tego odwołać.

Prawo do błędu dotyczy również składanych przez rolnika wniosków o dopłaty, dotacje czy inne świadczenia, rolnik będzie miał tu zawsze możliwość skorygowania, bez negatywnych dla siebie następstw, błędów popełnionych bez złej woli.

18. Projekt wprowadza zasadę, że **rolnicy dochodzący swoich należności za zbyte produkty rolne, za które nie otrzymali zapłaty od podmiotów skupujących, są zwolnieni od kosztów sądowych**. Rolnik pozbawiony zapłaty za produkty rolne, co się niestety nierzadko zdarza, jeśli chce dochodzić swoich należności od nierzetelnego odbiorcy musi ponosić koszty sądowe wynoszące 5 % wartości przedmiotu sporu a te 5 % to niekiedy cały dochód z działalności rolniczej. Rolnik nie tylko nie uzyskuje należnych dochodów ale często jeszcze ponosi dodatkowe koszty sądowe bez żadnego efektu procesowego. Projektodawcy wychodzą z założenia, że należności rolników za dostateczne produkty rolne są w istocie tym samym co za wynagrodzenie za pracę, co do którego roszczenia podlegają ustawowemu zwolnieniu od kosztów.

Co do innych postępowań sądowych związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego, a których to postępowań rolnik może mieć wiele (kwestie własnościowe, sąsiedzkie, sprawy spadkowe itp.) projekt przewiduje ustawowe obniżenie kosztów sądowych o połowę.

19. Projekt wprowadza zasadę ochrony należności rolników za dostarczone produkty rolne w postępowaniu egzekucyjnym oraz w wszystkich postępowaniach gdzie obowiązuje kolejność w zaspokojeniu wierzycieli (na przykład w postępowaniu upadłościowym). Projektowany przepis wprowadza zasadę, że **należności rolników podlegają takiej samej ochronie i korzystają z takiego samego pierwszeństwa zaspokojenia jak należności pracowników z tytułu wynagrodzenia za pracę**.

Projekt wprowadza też niezbędną **minimalną ochronę gospodarstw rolnych w postępowaniu egzekucyjnym** skierowanym do tego gospodarstwa, w taki sposób by rolnikowi pozostawić możliwość dalszego prowadzenia gospodarstwa w minimalnym zakresie, to jest do 10 ha gruntów rolnych, niezbędnych zabudowań oraz inwentarza żywego i martwego. To ograniczenie nie obejmuje egzekucji hipotecznych, chodzi bowiem o to, by nie ograniczać rolnika w jego zdolnościach kredytowych.

Przepis wprowadza też ochronę rolników w postępowaniach zabezpieczających w taki sposób, by zabezpieczony inwentarz żywy lub martwy był z zasady pozostawiany w dyspozycji i użytkowaniu rolnika, chyba że ważny interes publiczny lub prywatny przemawia za innym sposobem zabezpieczenia.

19. Projekt wprowadza **instrumenty wsparcia kryzysowego dla rolników**, którzy ponieśli szkody w uprawach czy w stadach zwierząt na skutek katastrof (np. suszy) czy zdarzeń losowych (np. upadków zwierząt) w sytuacji gdy szkody te nie są objęte ubezpieczeniem, dobrowolnym lub obowiązkowym. Projekt reaguje w ten sposób na problem społeczny i gospodarczy jakim jest wysokie ryzyko szkód w działalności rolniczej, ryzyko kumulacji tych szkód w jednym czasie, że nie wszyscy rolnicy są w stanie ubezpieczyć się od tych ryzyk. Dlatego projektodawcy proponują,

by w takich przypadkach rolnik mógł otrzymać odszkodowanie ze środków budżetowych będących w dyspozycji ARiMR, przy czym wsparcie to wynosiłoby 50 % wartości szkody i dotyczyło szkód nie większych niż wysokość trzyletniej wysokości najniższego wynagrodzenia. Chodzi o to, aby to był system wspierający najsłabszych rolników a równocześnie nie zniechęcający do korzystania z systemu ubezpieczeń.

Nie wyklucza to w żadnym razie możliwości by w drodze odrębnych przepisów wprowadzone zostały wyższe pułapy pomocy.

20. Projekt przewiduje też uprawnienie rolnika do wsparcia w zakresie zapłaty za dostarczone płody rolne, w sytuacji gdy dostarczył te płody i nie uzyskał zapłaty od podmiotu skupującego a egzekucja okazała się bezskuteczna. W tym zakresie projekt odsyła do odrębnych przepisów, które zawiera uchwalona w 2023 roku ustawa o Funduszu Ochrony Rolnictwa.

21. Projekt wprowadza **zasadę pełnej odpowiedzialności Skarbu Państwa za tak zwane szkody łowieckie** czyli za szkody w uprawach rolnych czy też w inwentarzu żywym (szkody powodowane przez drapieżniki) wyrządzone przez zwierzynę dziką stanowiącą własność Skarbu Państwa. Ustawa zobowiązuje właściwe organy państwa do właściwego szacowania szkód tak by szacunki obejmowały pełną wartość szkody. Był z tym dotychczas problem, wielu rolników uskarżało się na nierzetelne szacunki szkód, dokonywane przez koła łowieckie. Tu zasada jest jasna, odszkodowanie ma w pełni rekompensować rzeczywiste szkody.

22. Projekt wprowadza przepisy zapewniające **ochronę gospodarstw rolnych przed nieuzasadnionym ich podziałem** w postępowaniach sadowych (np. przy działach spadku) oraz administracyjnych (np. przy wywłaszczeniach). Wprowadzony zostaje obowiązek ograniczania podziału do absolutnie koniecznych sytuacji, ze względu na ważny interes publiczny lub prywatny. Wprowadzona została również zasada, by w razie koniecznego podziału dokonać go tak, by utworzone w wyniku podziału części zachowywały niezbędne warunki ich użytkowania (dostęp maszyn, możliwość wypasu itp.)

23. Projekt wprowadza reguły rządzące zniesieniem współwłasności gospodarstw rolnych, ustalając **pierwszeństwo dla tego ze współwłaścicieli, który stale pracował w gospodarstwie.**

Wprowadzone zostało też miarkowanie spłat zasądzonych od rolnika, któremu przyznano gospodarstwo, w taki sposób by roczna wysokość spłat nie przekraczała równowartości jednej czwartej części dochodów z tego gospodarstwa. Chodzi tu o niedopuszczenie do takich sytuacji, że obciążenie spłatami przekracza możliwości dochodowe rolnika i prowadzi do upadku gospodarstwa.

W przypadku gdyby rolnik, który stale w tym gospodarstwie pracował nie mając innych dochodów, a gospodarstwa w wyniku podziału nie otrzymał, wówczas poza prawem do spłat ma on prawo do uwzględnienia jego wkładu pracy w gospodarstwie.

24. Projekt ustawy zmierza do utworzenia nieistniejącej dotychczas instytucji **Rzecznika Rolników**. Instytucja ta jest bardzo potrzebna polskim rolnikom, których interesy są narażone na szwank w wielu relacjach prawnych z władzami publicznymi, z podmiotami gospodarczymi i partnerami handlowymi, w sporach cywilnoprawnych i innych podobnych sytuacjach. Rolnicy z reguły są w tych konfliktowych sytuacjach stroną słabszą, a ich sytuacja materialna nie zawsze pozwala na komercyjną pomoc prawną.

25. Proponowana w projekcie instytucja Rzecznika Rolników jest podobna do istniejącej już od 2019 roku instytucji Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców. Podobne jest umocowanie prawne tej instytucji, jej zadania, uprawnienia i obowiązki, a także narzędzia prawne do ich realizacji, w tym uprawnienia do udziału w postępowaniach sadowych na rzecz rolników,

wnoszenie skarg nadzwyczajnych, podejmowanie interwencji na rzecz rolników wobec władz publicznych, itp.

26. Przewiduje się, że funkcję Rzecznika Rolników pełniłby każdorazowo Prezes Krajowej Rady Izb Rolniczych, z możliwością jego zastępowania przez pełnomocników, którymi mogliby być członkowie Zarządu Krajowej Rady Izb Rolniczych, prezesi izb wojewódzkich, a w sprawach indywidualnych także adwokaci, radcowie pawni oraz uprawnieni doradcy rolniczy lub eksperci przyrodniczy. Pełnomocnictwo mogłoby mieć charakter stały lub jednorazowy do określonej sprawy.

Ta swoista „unia personalna” Rzecznika i Prezesa Krajowej Rady Izb Rolniczych pozwoli lepiej wykorzystać potencjał izb rolniczych, bez konieczności tworzenia nowych struktur i ich finansowania. Rzecznikiem zostanie w ten sposób osoba wyłoniona w demokratycznym trybie, pochodząca z wyboru dokonanego przez samych rolników.

Warto podkreślić, że kompetencje Rzecznika przewidziane w projekcie są zasadniczo zbliżone, a w niektórych aspektach pokrywają się z ustawowym zakresem działania izb rolniczych, natomiast chodzi tutaj o „uzbrojenie” izb rolniczych, reprezentowanych przez ich prezesa, do wspierania rolników w postępowaniach sadowych, co w dotychczasowym stanie prawnym nie jest przewidziane.

27. Projekt jest zgodny z prawem Unii Europejskiej. Niektóre z jego przepisów, dotyczące np. definicji działalności rolniczej wprost wyczerpują normy prawa Unii Europejskiej. Działalność Rzecznika ma też służyć przestrzeganiu wobec rolników prawa Unii Europejskiej.

28. Skutki budżetowe projektowanej ustawy obejmują bezpośrednio zmniejszenie wpływów do budżetu związane ze zwolnieniem lub obniżeniem kosztów sądowych, tu obliczenie powinno przeprowadzić Ministerstwo Sprawiedliwości, uwzględniając dotychczasową liczbę i skalę spraw o zapłatę o niedostarczone płody rolne oraz innych spraw związanych z prowadzeniem gospodarstw rolnych. Należy zakładać, że będą to kwoty rzędu kilku, maksymalnie kilkunastu milionów złotych rocznie.

Innych bezpośrednich kosztów budżetowych projektowana ustawa nie powoduje.